

6. Zhdanova, G.A. (1995.) Khudozhnya inteligentsiya Naddniproianskoi Ukraini v ostannii chverti XIX – na pochatku XX [Artistic Intelligence of the Dnieper Ukraine in the Last Quarter of the Nineteenth – Early Twentieth Century]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: [in Ukrainian].
7. Ogiyenko, I. (1991). *Ukrainska kultura. Korotka istoriya kulturnogo zhittya ukrayinskogo naroda* [Ukrainian culture. A brief history of the cultural life of the Ukrainian people]. Kyiv: Abris [in Ukrainian].
8. Ushynskiy, K.D. (1974.) *Proekt uchitelskoi seminarii* [The project of the teacher's seminary]. Moskva: Pedagogika [in Ukrainian].
9. *Tsentralnyi derzhavnyi istorichniy arkhiv Ukraini (TsDIAU)* [Central State Historical Archive of Ukraine]. F. 707, op.37, spr.10, ark.230 [in Ukrainian].
10. *Tsentralnyi derzhavnyi istorichniy arkhiv Ukraini (TsDIAU)* [Central State Historical Archive of Ukraine]. F. 707, op.37, spr.10, ark.232. [in Ukrainian].
11. *Yuvileina kniga: Zhitomirskomu derzhavnomu universitetu imeni Ivana Franka – 85 rokov: istorichniy naris* [Anniversary Book: 85 Years of Zhytomyr Ivan Franko State University: Historical Sketch].(2004). Zhytomyr: Kosenko [in Ukrainian].
12. *Yuvileine vidannya "Zhitomirskiy derzhavnyi universitet imeni Ivana Franka": istorichniy naris* [Anniversary edition of Zhytomyr Ivan Franko State University: Historical Sketch]. (2009). Kyiv: TOV "Vidavnicztvo Logos Ukrainy" [in Ukrainian].

УДК 378:373.31+372.874

Наталія Колесник

кандидат педагогічних наук, доцент

ORCID ID 0000-0001-9384-9369

доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

kolesnik@zu.edu.ua

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто наукові підходи у підготовці майбутніх фахівців у галузі початкової освіти. Автором здійснено аналіз філософської, психологічної, педагогічної, методичної літератури, вивчення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду, програмних документів і методичних матеріалів вищих педагогічних навчальних закладів, а також спеціальної літератури з проблеми підготовки майбутніх фахівців у галузі початкової освіти. У статті проаналізовано професіограму і кодекс професійної етики педагога. Виявлено, що провідну роль у підготовці майбутнього вчителя відіграють професійно-педагогічний та індивідуально-психологічний напрями. Розкрито особливості формування предметно-перетворювальної компетентності майбутнього вчителя початкової освіти. Проаналізовано теоретичні та методологічні основи аксіологічного, культурологічного, синергетичного, системного, суб'єктно-діяльнісного, компетентнісного підходу у підготовці майбутнього вчителя початкової освіти. Представлено методологію системного підходу у дослідженні. Виокремлено компетентнісний підхід, який є базою для розроблення науково-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи. Автором розглянуто компетентнісний підхід, що передбачає розвиток базових, ключових, спеціальних компетентностей. У статті подано інструментарій системи підготовки майбутнього вчителя початкової освіти до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів. Автором представлено висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі.

Ключові слова: науковий підхід; парадигма; методологія; професіограма педагога; підготовка майбутніх учителів початкової школи; аксіологічний, культурологічний, синергетичний, системний, суб'єктно-діяльнісний, компетентнісний підходи.

Колесник Наталія. Методологические основы педагогической подготовки будущих учителей начального образования в контексте идей Новой украинской школы

В статье рассмотрены научные подходы в подготовке будущих специалистов в области начального образования. Автором осуществлен анализ философской, психологической, педагогической, методической литературы, изучение отечественного и зарубежного

педагогического опыта, программных документов и методических материалов высших педагогических учебных заведений, а также специальной литературы по проблеме подготовки будущих специалистов в области начального образования. В статье проанализированы профессиограмма и кодекс профессиональной этики педагога. Выявлено, что ведущую роль в подготовке будущего учителя играют профессионально-педагогическое и индивидуально-психологическое направления. Раскрыты особенности формирования предметно-преобразовательной компетентности будущего учителя начальной школы. Проанализированы теоретические и методологические основы аксиологического, культурологического, синергетического, системного, субъектно-деятельностного, компетентностного подхода в подготовке будущего учителя начальной школы. Представлена методология системного подхода в исследовании. Выделены компетентностный подход, который является базой для разработки научно-методического обеспечения процесса подготовки будущих учителей начального звена образования в контексте идей Новой украинской школы. Автором рассмотрен компетентностный подход, предусматривающий развитие базовых, ключевых, специальных компетенций. В статье представлен инструментальный системы подготовки будущего учителя начальной школы к формированию предметно-преобразовательной компетентности учащихся. Автором представлены выводы по исследованию и перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Ключевые слова: научный подход; парадигма; методология; профессиограмма педагога; подготовка будущих учителей начальной школы; аксиологический, культурологический, синергетический, системный, субъектно-деятельностный, компетентностный подходы.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Соціокультурні цінності та суспільне замовлення визначають гуманізацію як основний пріоритет реформування педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Нині стан у педагогічній підготовці майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи передбачає виникнення сучасних парадигм і наукових підходів до системи навчально-виховного процесу. У сучасних умовах розбудови держави, національної школи суспільство не влаштовує існуючий рівень готовності випускників закладів вищої освіти до професійної діяльності. Перед системою освіти особливо гостро постала проблема покращання підготовки майбутніх фахівців із високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які відповідально ставилися би до результатів власне навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності. Аналіз та синтез стадій становлення та розвитку вищої освіти передбачає визначення методологічної основи педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи щодо реалізації проблеми дослідження. Новий період розвитку педагогічної науки характеризується відкритістю до інноваційних ідей, концепцій, течій і напрямів. Існують різноманітні методологічні орієнтири, які впливають на вибір стратегій, методів, дослідницьких програм і зміст наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що науковцями проведено низку досліджень з проблеми підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи. Методологічну основу професійної підготовки вчителя складає низка наукових підходів, що лежать в основі підготовки майбутніх учителів початкових класів: аксіологічний, діяльнісний, інформаційний, компетентнісний, культурологічний, особистісно орієнтований, системний тощо, – кожен з яких є значущим у парадигмі освіти.

Аналіз стану підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи показує, що зміна освітньої парадигми посилила увагу дослідників до питань філософії освіти і багатоаспектності вивчення змісту, методів та засобів професійної підготовки (А. Алексюк, В. Бондар, С. Вітвицька, О. Горська, П. Гусак, В. Євдокимов, А. Капська, О. Пехота, М. Шкіль, О. Ярошенко та ін.), системи психолого-педагогічної та методичної підготовки (К. Авраменко, С. Вітвицька, Н. Дем'яненко, О. Кульчицька, Н. Ничкало, О. Пономарьова, Н. Сидорчук, С. Сисоєва, Л. Хомич, Я. Цехмістер та ін.), теоретико-методичних основ підготовки (В. Бутенко, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, А. Линенко, Л. Масол, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Л. Савенкова, О. Савченко, В. Тименко, О. Шевнюк, О. Щолокова, Б. Юсов та ін.), формування творчої активності студентів, професійних якостей майбутніх фахівців, готовності до різних видів діяльності (О. Антонова, О. Бабченко, В. Борисов, Л. Гусейнова, В. Ковальчук, Н. Колесник, Г. Ніколаї, Г. Шевченко, В. Шульгіна та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. У контексті нашої проблеми характерного значення набуває поетапна структура підготовки майбутніх педагогів початкової освіти, які, в свою чергу, мають наповнювати навчально-виховний процес предметними та ключовими компетентностями учнів.

Методологічні основи педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи зумовлюють нові пріоритети в підготовці фахівців: спроможність до створення освітніх систем, здатність до управління навчально-виховним процесом у різних освітніх моделях, розвиток компетентнісного підходу в життєвому та фаховому просторі. Пріоритетні акценти сучасної освіти перетворюються у власному спрямуванні з формування у майбутніх учителів початкової школи системи цінностей, змісту і способів дій на формування відповідних компетентностей учнів у підготовці майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті, що становить одну зі складових нашого дослідження, є розкриття проблеми методологічних основ педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ґрунтуючись на теоретичних положеннях, розроблених вченими В. Андрущенко, Ю. Риндіною, О. Шемет та ін., у нашому дослідженні методологічні основи педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи розглядаються як сукупність прийомів і методів, які передбачають вивчення загальнонаукових теорій і концепцій стосовно проблеми дослідження, що обумовлюють формування логічних зв'язків між складовими компонентами підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи, спрямованих на результат пізнання з метою удосконалення практичної складової професійної діяльності.

Утім, перш ніж визначити концептуальні засади дослідження проблеми педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, ми маємо уточнити дефініції поняття “педагогічна парадигма” та “науковий підхід”, щоб уникнути неоднозначності в їх тлумаченні.

Відомо, що поняття “педагогічна парадигма” вперше було введено Т. Куном – він розумів під парадигмою “визнані всіма наукові досягнення, які протягом певного часу дають науковій спільноті модель постановки проблем та їх рішення» [9, с. 11]. Сучасна освіта поняття “парадигма” розглядається як загальна стратегія вирішення теоретичних і практичних завдань. Так, у праці Ю. Сенько, М. Фроловської парадигма освіти аналізується як визнане всіма науково-педагогічне досягнення, яке протягом певного часу дає педагогічному товариству модель постановки проблем освіти та їхніх рішень. О. Сергєєв вбачав, що парадигма є вихідною концептуальною схемою, матрицею освітньої системи.

Усі освітні парадигми традиційно поділяються на класичні (технократичні) і некласичні (гуманістичні). Технократичні передбачають свій відлік від епохи Просвіти з її культом раціоналізму, науки й техніки. У центрі гуманістичних – людина, особистість, культура. На межі ХХ і ХХІ ст., згідно із думкою вчених (Д. Гелбрейт, А. Субетто, Е. Тоффлер), відбулася зміна парадигм історії людства, перехід від класичної до некласичної парадигми. Деякі теоретики (А. Валицька, Б. Гершунський, Г. Корнетов) характеризують перетворення в освіті ХХІ сторіччя як парадигмальну кризу, парадигмальну революцію. У ХХІ сторіччі з'явилися сучасні парадигми проектування, моделювання, конструювання, що віддзеркалюють загальну тенденцію технологізації освіти [13].

На думку вченого Г. Корнетова поняття “педагогічна парадигма”, розуміється як “сукупність усталених, смислових характеристик, що визначають суттєві особливості схем теоретичної та практичної діяльності і взаємодії в освіті незалежно від ступеня і форм їхньої рефлексії” [7, с. 16–17], при цьому науковий підхід розглядається вченим як засіб концептуалізації знань, що визначається певною ідеєю, концепцією й є основою для відповідних категорій світоглядів та понять [7, с. 16–17].

Досліджуючи наукові підходи, які реалізують гуманістичні ідеї, нами було визначено, що деякі з них набули парадигмального статусу на сучасному етапі. Наприклад, у дослідженнях учених виокремлюються компетентнісна парадигма (О. Герасименко, О. Гура, О. Сергєєв), яка утворилася на основі компетентнісного підходу до освіти (В. Байденко, О. Белкін, Е. Зеєр, І. Зимня, В. Кальней, О. Лінник, А. Маркова, А. Петров, Ю. Татур, О. Хуторської). Отже, у низці досліджень використовується поліпарадигмальний підхід як основна характеристика сучасної освіти, проте ми вважаємо доцільним дотримуватися позиції поліпідхідності (І. Зимня), яка дозволить виокремити основні наукові підходи, що утворюють концептуальну базу проблеми підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи. Логіку розгляду підходів

пропонуємо відповідно до загальної схеми методологічного аналізу, запропоновану І. Блаубергом та Е. Юдіним, яка містить чотири рівні: філософська методологія, загальнонауковий рівень методологічного аналізу, конкретно-наукова методологія, технологічний рівень [15].

Філософський рівень методології дослідження передбачає використання ідей аксіологічного та культурологічного підходів, загальнонауковий – положення синергетичного та системного підходів. Конкретно-науковому рівню відповідають ідеї суб'єктно-діяльнісного, компетентнісного підходів. Основними для технологічного рівня обрано герменевтичний та діалогічний підходи.

Вважаємо, що побудова освіти з урахуванням представлених підходів визначає підготовку майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи культурними цінностями та смислами; при цьому процес навчання окреслює надбання студентом об'єктивних цінностей, їх трансформацію в особистісно значущі цінності.

Система підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи передбачає зустріч трьох культур: культури майбутнього педагога, зокрема його життєвого досвіду; культури викладача, зокрема його професійного досвіду; усталеної культури – педагогічного професійного досвіду. У цій зустрічі обов'язково відбуваються зміни в змісті освіти – його надбання та втрати. Отже, культура є полем розвитку особистості, тобто професійна педагогічна освіта є підсистемою культури та може дозволити майбутньому вчителю початкової школи визначитися із ціннісно-смісловою картиною світу, розкрити творчий потенціал, самореалізуватися [6, с. 115]. Ці ідеї широко представлені в культурологічному та аксіологічному наукових підходах, які формують методологічну базу дослідження на філософському рівні.

У межах культурологічного підходу освіта розглядається як спосіб становлення людини в культурі. Закономірності такого становлення відображено в культурно-історичній теорії Л. Виготського про детермінацію внутрішнього розвитку людини зовнішніми культурними подіями. У процесі цього становлення “людина не тільки “споживає” культуру, а й створює її” [12, с. 17], тобто між суб'єктом як носієм культурних смислів та іншими носіями культурних смислів відбувається взаємообмін, який і є сутністю освітнього процесу. М. Каган зазначав, що людина творить культуру, а культура творить людину [4]. Отже, людина є суб'єктом культури, носієм культурного світогляду творчої особистості майбутнього вчителя початкової освіти.

З погляду філософії культури (В. Біблер, Є. Бондаревська, Б. Гершунський, Е. Гусинський, В. Козирев, С. Кульневич, Ю. Турчанінова, В. Франкл та ін.), освіта є одночасно цінністю культури та індивіда; частиною загальнолюдської культури; способом трансляції культурних цінностей від людини до людини. У філософських концепціях культури (Н. Злобін, М. Каган) суб'єкт розглядається як носій активності, що спрямована на пізнання, перетворення та збагачення культури. Це положення є ключовим для нашого дослідження та дозволяє обґрунтувати принцип вибору траєкторії розвитку майбутнього вчителя початкової освіти в процесі професійної підготовки.

У низці досліджень підкреслено, що цінність вищої професійної освіти полягає в забезпеченні людині свободи вибору системи цінностей та видів діяльності, можливості самостійно визначати особистісну, громадянську та соціальну позиції (Є. Білозерцев, Г. Бордовський, А. Булінін, В. Горова, В. Козирев, Т. Кузнецова, Н. Кузьміна, Л. Лісохіна та ін.). У розвідках учених – Г. Аكوпова, Г. Аксьонової, Н. Бордовської, М. Дворяшиної, В. Жернова, І. Ісаєва, Н. Кузьміної, В. Лисовського, В. Лядіса, О. Міщенко, Ф. Ратнер, Н. Соловйової та ін. визначаються ціннісні аспекти сучасної вищої педагогічної освіти для людини: особистісний аспект (освіта є засобом саморозвитку); соціальний аспект (освіта має інструментально-статусну цінність); професійний аспект (освіта формує професійну компетентність, соціально-професійну активність).

Вищезазначені положення аксіологічного підходу дозволяють означити людські цінності в новому осмисленні концепцій гуманітарно-антропологічного спрямування у філософії, який зумовлює до оцінного ставлення до себе та навколишнього світу (Г. Батищев, Г. Вижлецов, О. Сілін, О. Хуторської та ін.).

Цінності освіти в процесі інтеріоризації учасниками освітнього процесу, “через аналіз та проживання типових ситуацій, стають особистісними смислами майбутнього вчителя початкової школи” [12, с. 43]. У філософсько-психологічних теоріях цінності (І. Бех, Г. Здравомислов, М. Каган, С. Рубінштейн та ін.) визначається важливість ціннісних орієнтирів (у аспекті нашої проблеми, культурних та освітніх смислів) у реалізації людини як суб'єкта життєвої й професійної діяльності.

Базуючись на ідеях аксіологічного підходу, можемо обґрунтувати обмін ціннісними смислами як основну мету та основу суб'єкт-суб'єктної взаємодії в педагогічному процесі ВНЗ.

У контексті гуманітарної парадигмальної течії виокремлюється синергетичний підхід (Г. Аксьонова, В. Аршинов, П. Гленсдорф, О. Князева, С. Курдюмов, І. Пригожин, Г. Рузавін, Р. Том,

А. Самарський, І. Стенгерс, Г. Хакен, Д. Чернавський та ін.). Синергетика досліджує процеси переходу складних систем із неупорядкованого стану в упорядкований і розкриває такі зв'язки між елементами цієї системи, за якими їхня сумарна дія в межах системи перевищує за своїм ефектом просту суму функцій дії елементів, узятих окремо [8]. У цьому також убачається зв'язок синергетичного та системного підходів. Синергетичний підхід дозволяє розглядати складноструктуровані об'єкти як цілісну систему (П. Гленсдорф, О. Князева, С. Курдюмов, Т. Назарова, І. Пригожин, В. Шаповаленко та ін.). Щодо системи підготовки майбутнього вчителя початкової освіти, цей підхід дозволяє враховувати всі компоненти середовища закладів вищої освіти та будувати освітній процес з оглядом на здатність компонентів системи до саморозвитку. Насамперед, це стосується майбутніх учителів початкової школи, а також важливих ознак системи (зміст, функції, цілі, види, упорядкованість (тобто чітко фіксовану позицію елементів щодо один одного і загалом), динамічність, взаємозалежність і взаємозв'язок системи і середовища, ієрархічність, множинність тощо).

На нашу думку, синергетичний підхід – це підхід, що дозволяє розглядати майбутнього вчителя початкової освіти та процес навчання у закладах вищої освіти як цілісні структуровані системи, здатні для самоорганізації та нелінійного розвитку.

Визначення синергетичного підходу як провідного дозволяє розглядати: наукове знання у культурологічному контексті, оскільки синергетика прагне до міждисциплінарності та універсалізації дослідницької позиції; педагогічні системи як відкриті, нелінійні так і такі, що здатні до саморозвитку; процес підготовки фахівців як багатовекторний та суб'єктно орієнтований; пізнання одиничного як самостійного явища та як важливий та значущий компонент системи; діалог як засіб взаєморозвитку та взаємодії суб'єктів системи.

На нашу думку, успішність виконання дослідження потребує узгодженості всіх етапів і систематизації отриманих даних. Відзначимо, що систематизація (від грец. *systema* – ціле, що складається із частин) становить мисленнєву діяльність, в процесі якої об'єкти вивчення організовані у систему на основі певного принципу. Систематизація включає встановлення причинно-наслідкових відносин між фактами вивчення; виокремлення основних одиниць матеріалу, що дозволяє розглядати конкретний об'єкт як частину цілої системи [2, с. 259–260].

Ідея застосування системного підходу в педагогіці базується на тому, що педагогічний процес розглядається як цілісна система, що складається зі складників підсистем) та водночас є підсистемою більш складної системи.

Визнаним науковим напрямом системний підхід став лише наприкінці 40-х років ХХ сторіччя. Його засновником вважають австрійського біолога Л. фон Берталанфі. Згідно з трактуванням М. Левіної, системний підхід передбачає включення студента у багатоаспектну навчальну діяльність, яка характеризується системою методів пізнання, видів навчальної діяльності, через навчальні дії. У педагогічних науках один із перших став застосовувати системний підхід Ф. Корольов. Методологія системного підходу розроблена в дослідженнях П. Анохіна, В. Афанасьєва, І. Блауберга, Н. Кузьміної, В. Кушніра, В. Садовського, П. Щедровицького, Е. Юдіна та ін. Особливості та закономірності розвитку педагогічної системи висвітлено в працях А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, В. Беспалька, Б. Гершунського, В. Давидова, А. Зотова, Т. Ільїної, І. Ільєсова, Н. Кузьміної та ін.

О. Черкасовою визначено такі причини доцільності застосування системного підходу в гуманістичних освітніх парадигмах: особистість студента, має “розвиватися в цілісному інтегрованому педагогічному процесі, у якому всі компоненти (цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний, оцінно-результативний) максимально взаємопов'язані; відбувається об'єднання зусиль суб'єктів освітнього процесу; спеціально моделюються умови для самореалізації та самовираження особистості” [14, с. 34].

Н. Колесник розглядає системний підхід як один зі спеціальних способів наукового дослідження, за яким досліджуваний об'єкт розчленовують на елементи, що їх розглядають у єдності, насамперед як систему в підготовці майбутніх фахівців у галузі початкової освіти засобами дизайну [5, с. 45].

Припускаємо за необхідне акцентувати значущість системного підходу, оскільки він передбачає взаємодію елементів та відношення між ними, а також дозволяє аргументувати доцільність побудови та реалізації системи підготовки майбутнього вчителя початкової освіти до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів.

Представлена сутність системного підходу дозволила сформулювати визначення системного підходу до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів у підготовці майбутніх

учителів початкової школи як методологічний напрям науково-педагогічного пізнання, реалізація якого дозволяє проаналізувати означений об'єкт як цілісну систему. Використання системного підходу до дослідження процесу формування предметно-перетворювальної компетентності учнів у підготовці майбутніх учителів початкової школи передбачає розв'язання низки завдань:

- 1) аналіз сутності, функцій і структури предметно-перетворювальної компетентності учнів у підготовці майбутніх учителів початкової школи;
- 2) встановлення й узагальнення взаємозв'язків існуючих компонентів міжсуб'єктної взаємодії;
- 3) комплексне застосування інтерактивних методів і завдань, які сприяють формуванню предметно-перетворювальної компетентності учнів;
- 4) цілісність і чіткість планування, організації і проведення дослідження освітньої взаємодії у ході викладання дисциплін з методик навчання освітніх галузей в початковій школі;
- 5) створення структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів;
- 6) впровадження розробленої структурно-функціональної моделі шляхом використання фахової технології;
- 7) оцінювання ефективності реалізації запропонованої моделі як системи у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів.

За логікою запропонованого дослідження наступним кроком є виокремлення компетентнісного підходу.

Компетентнісний підхід виступає ціннісним орієнтиром для системних змін у педагогічній освіті, а також є базою для розроблення науково-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи [3, с. 39-44].

Отже, аналіз компетентнісного підходу в аспекті нашої проблеми дослідження передбачає розвиток наступної низки компетентностей:

1) базові компетентності:

- здатність майбутнього вчителя початкової освіти створювати комфортні умови для взаємодії і взаємонавчання учнів;
- здатність майбутнього вчителя початкової освіти адаптувати зміст і алгоритм використання інтерактивних методів і прийомів у відповідності до існуючих вимог (індивідуальних, просторових, часових, інформаційно-ресурсних, комунікаційних);
- спроможність майбутнього вчителя початкової освіти мотивувати учнів до рівноправного і тактовного спілкування;

2) ключові компетентності:

- здатність майбутнього вчителя початкової освіти організувати освітній процес із урахуванням розвитку здібностей до міжсуб'єктної взаємодії;
- здатність майбутнього вчителя початкової освіти створювати і використовувати на практиці авторські (аутентичні) інтерактивні методи з метою оптимізації процесу вивчення дисциплін з методик навчання освітніх галузей в початковій ланці освіти Нової української школи;
- спроможність майбутнього вчителя початкової освіти проектувати і здійснювати неперервний педагогічний розвиток і збагачувати власний професійний досвід;

3) спеціальні компетентності:

- здатність майбутнього вчителя початкової освіти виокремлювати критерії і показники рівня сформованості предметно-перетворювальної компетентності учнів;
- спроможність майбутнього вчителя початкової освіти діагностувати позитивні і негативні умови імплементації стратегій інтерактивного навчання в умовах Нової української школи;
- вміння досліджувати інноваційні інтерактивні стилі викладання і застосовувати їх у межах викладання дисциплін з методик навчання освітніх галузей в початковій ланці освіти Нової української школи.

Діалогічний підхід віднесено до технологічного рівня методології, який утворює інструментарій системи підготовки майбутнього вчителя початкової освіти до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів.

Філософські та методологічні засади діалогу в освіті закладено в дослідженнях М. Бахтіна, В. Біблера, І. Виноградової, В. Давидова, М. Кагана, В. Лекторського, В. Серикова та ін. Досвід діалогічного навчання та його переваги над традиційним, “монологічним” узагальнено в студіях О. Абрамкіної, С. Белової, Т. Дикун, Ю. Ємельянова, Є. Крюкової, Є. Рябухіної, Г. Селевка,

В. Соколова; роль діалогу в професійній освіті висвітлено в працях М. Боритка, М. Каменської, О. Прозорової, С. Семенової та ін.

Яскравим прикладом фундаментального підходу до діалогу як методологічної засади освітнього процесу є Школа діалогу культур (В. Біблер, І. Берлянд, С. Курганов [1]), де діалог є засобом поєднання різних культур та зав'язування смислів у змісті навчання.

Вихідною концепцією в судженні діалогу вважаємо теорію В. Біблера, згідно з якою діалог дозволяє особистості зануритися в процес соціальних зв'язків у глибині свідомості. Цей процес учений характеризує як “процес перетворення розгорнутих та відносно самостійних “образів культури”, її готових феноменів у культуру мислення, динамічну та розплавлену, конденсовану в “точці” особистості. Об'єктивно розвинена культура отримує суб'єктне визначення...” [1, с. 98–112].

Отже, зауважимо, що діалог є базою нової освітньої парадигми, альтернативної традиційній. Діалог не зводиться до комунікації суб'єктів, його сутність є значно глибшою: вона полягає в розгляді його як засобу культурного обміну ціннісними смислами суб'єктів освітнього процесу в процесі комунікативної взаємодії. Відтак можна визначити такі рівні діалогу: внутрішній діалог, діалог суб'єктів, діалог культур, діалог сфер професійної діяльності.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі.

Отже, на основі висвітлення наукових підходів нами сформульовано основні концептуальні ідеї, що деталізують ідеї синергетики в сучасній вищій школі. З огляду на аналіз концептуальних ідей зазначимо, що освіта може бути охарактеризована як: особистісно зорієнтована, професійно зорієнтована, гуманітаризована, суб'єктно спрямована, фундаментальна, варіативна, універсальна.

Таким чином, складові наукової новизни містять розроблені нами під час теоретичного аналізу проблеми методологічних основ педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи на засадах таких наукових підходів: на філософському рівні – культурологічному та аксіологічному; на загальнонауковому – синергетичному та системному; на конкретно-науковому – суб'єктно-діяльнісному, компетентнісному та середовищному; на технологічному – герменевтичному і діалогічному.

Щодо перспектив подальших розвідок у визначеному напрямку, то науковій постанови потребують питання змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти закордоном, а також інформаційного, методичного, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу в університетах України та країн ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век : учебн. пособие. Москва : Изд-во полит. лит., 1991. 414 с.
2. Дильтей В. Воззрение на мир и исследование человека со времён Возрождения и Реформации : Универ. кн., Москва – Иерусалим : Gesharim, 2000. 464 с.
3. Дячук В. І. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя через педагогічну практику в школі. *Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу* : наук. посіб. / за ред. С. І. Якименко. Київ : Вид. дім Слово, 2011. С. 415–436.
4. Каган М. С. Философия культуры : учеб. пособие. Санкт-Петербург, 1996. 379 с.
5. Колесник Н. Є. Системний підхід у підготовці майбутніх фахівців у галузі початкової освіти засобами дизайну. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Slovakia : UK TU Kosice. 2018. Volume 6. № 3. С. 45–48.
6. Колесник Н. Є. Реалізація компетентнісного підходу в підготовці майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів. *International scientific-practical congress of pedagogues, psychologists and medics “New Trends of Global scientific ideas.2016”*. Geneva (Switzerland). 2016. Vol. 1. P. 115–124.
7. Корнетов Г. Б. Педагогические парадигмы базовых моделей образования : учеб. пособие. Москва : Изд-во УРАО, 2001. 124 с.
8. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
9. Кун Т. Структура научных революций : учеб. пособие / пер. с англ. Т. Кун. Москва : ООО “Издательство АСТ”, 2002. 608 с.
10. Ліннік О. О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співпраці з молодшими школярами : монографія. Київ : Слово, 2014. 304 с.
11. Ліннік О. О. Моделирование освітньо-професійного середовища ВНЗ як сфери суб'єкт-суб'єктної взаємодії. *Інноваційні моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної та початкової*

освіти : кол. моногр. / наук. ред. В. В. Докучаєва. Луганськ : Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. С. 181–212.

12. Сенько Ю. В. Педагогика понимания : учеб. пособие. Москва : Дрофа, 2007. 128 с.

13. Сергеев Н. К. Непрерывное педагогическое образование: концепция и технологии учебно-научно-педагогических комплексов (вопросы теории): монография. Санкт-Петербург; Волгоград, 1997. 166 с.

14. Черкасова О. В. Гуманистические школы XX века : учеб. пособие. Самара : Изд-во “Самарский университет”, 2005. 231 с.

15. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки. Москва : АО “Столетие”, 1995. 391 с.

Kolesnyk Nataliia. Methodological Bases of Pedagogical Preparation of Future Primary Education Teachers in the Context of the Ideas of the New Ukrainian School

The article deals with the scientific approaches to the future specialists training in the field of elementary education. The author carries out the analysis of philosophical, psychological, pedagogical, methodical literature, the study of domestic and foreign pedagogical experience, program documents, methodological materials of higher pedagogical educational establishments and special literature on the issue of the future specialists training in the field of elementary education.

The article analyzes the job profile diagram and the code of professional ethics for a teacher. It has been shown that vocational pedagogical and individual psychological tendencies play a leading role in the training of the future teacher. The author reveals the main peculiarities of prospective primary school teachers' subject-transformative competence formation.

It gives a detailed analysis of the theoretical and methodological aspects of axiological, cultural, synergistic, system, subject-based, competent approaches to prospective primary school teacher's training.

The methodology of the systematic approach is presented in the study. Competence approach isolated. It is the basis for the development of scientific and methodological support for the process of training future primary school teachers in the context of the ideas of the New Ukrainian School.

The author considers the competence approach, which involves the development of a number of basic, key, specialized competences. The toolkit of the system of preparation of the future elementary school teacher for forming the subject-transforming competence of students is presented in the article.

The conclusions of the study and the prospects for further exploration in a certain direction are presented in the article.

Keywords: *scientific approach; paradigm; methodology; teacher's professiogram; preparation of future elementary school teachers; axiological, cultural, synergistic, systemic, subject-activity, competence approaches.*

REFERENCES

1. Bibler, B.S. (1991). *Ot naukoucheniia – k lohike kultury: Dva filosofskykh vvedeniia v dvadtsyat pervyi vek [From scientific activity – to the logic of culture: Two philosophical introductions in the twenty-first century]*. Moscow: Izd. Polit. lit. [in Russian].

2. Diltey, V. (2000). *Vozzreniie na myr i yssledovaniie cheloveka so vremennymy Vozrozhdeniiamy y Reformatsiiami [A worldview and study of man with temporary Revival and Reformation]*. Moscow – Ierusalym : Gesharim [in Russian].

3. Dyachuk, V.I. (2011). *Formuvannia profesiinoi dostovirnosti maybutnioho vchytelya cherez pedahohichnu praktyku v shkoli. Formuvannia profesiinoi dostovirnosti maybutnioho vchytelya v odnomu vyshchomu navchalnomu zakladi [Formation of professional credibility of the future teacher through pedagogical practice in school. Formation of professional credibility of the future teacher in one higher educational institution]* / za. red. S. I. Yakymenko. Kiev: Vyd. Dim Slovo [in Ukrainian].

4. Kahan, M.S. (1996). *Filosofiya kultury [Philosophy of Culture]*. Sankt Petersburg [in Russian].

5. Kolesnyk, N.Ye. (2018). *Systemnyi pidkhid u rozrobsi maybutnikh vyrobnykiv u pochatkovykh navchalnykh zakladakh dyzaineriv [A systematic approach to the development of future manufacturers in designers' elementary schools]*. *Naukovi lysty akademichnoho tovarystva Mikhala Baludanskoho – Scientific Papers of the Academic Society of Michal Baludansky*, 6(3), 45–48. Slovakia: UK TU Kosise. [in Slovakia].

6. Kolesnyk, N.Ye. (2016). *Realizatsiya vidomoho pid chas navchannya u maybutnikh navchalnykh zakladakh pochatkovoyi shkoly do predmetiv, yaki perebuvaют u peretvorenomu navchanni. [Implementation of what is known in the course of study in future elementary schools to transformed subjects.]*. *Mizhnarodnyy naukovopraktychnyy konhres pedahohiv, psykholohiv ta medykyv “Novi tendentsiyi hlobal'nykh naukovykh idey 2016”*. [International Scientific and Practical Congress of

Educators, Psychologists and Physicians “New Trends in Global Scientific Ideas 2016”. Geneva, 1. 115–124 [in Switzerland].

7. Kornetov, H.B. (2001). *Pedahohycheskye paradyhmy bazovykh modeley obrazovanyya [Pedagogical paradigms of basic models of education: textbook. Allowance]*. Moscow: Izd-vo URAO [in Russian].

8. Kuzminskyy, A.I. (2005). *Pedahohika vyshchoyi shkoly [Pedagogy of the Higher School]*. Kyiv : Znannya [in Ukrainian].

9. Kun, T. (2002). *Struktura nauchnykh revolyutsyy / per. s anhl. T. Kun. [The Structure of Scientific Revolutions]*. Moscow: OOO “Yzdatel’stvo AST” – AST Publishing House [in Russian].

10. Linnik, O.O. (2014). *Maybutniy uchytel’ yak sub’yekt pedahohichnoyi vzayemodiyi: pidhotovka do spivpratsi z molodshymy shkolyaramy [The future teacher as a subject of pedagogical interaction : preparation for cooperation with younger students]*. Kyiv: Slovo [in Ukrainian].

11. Linnik, O.O. (2013). *Modelyuvannya osvithn’o-profesiynoho seredovyshcha VNZ yak sfery sub’yekt-subiyektnoyi vzayemodii [Modeling the educational and professional environment of universities as a sphere of subject-subject interaction]*. Innovatsiyni modeli pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv doshkil’noyi ta pochatkovoyi osvity / nauk. red. V. V. Dokuchayeva. [Innovative training models for future preschool and elementary education professionals]. Luhansk: Vyd-vo DZ “LNU imeni Tarasa Shevchenka” [in Ukrainian].

12. Senko, Yu.V. (2007). *Pedahohyka ponymanyua [Pedagogy of understanding. allowance]*. Moskva: Drofa [in Russian].

13. Serheev, N.K. (1997). *Nepreryvnoe pedahohycheskoe obrazovanye: kontseptsyya y tekhnolohyy uchebno-nauchno-pedahohycheskykh kompleksov (voprosy teoryy) [Continuous pedagogical education: the concept and technologies of educational-scientific-pedagogical complexes (questions of theory)]*. Sankt-Peterburh; Volhohrad [in Russian].

14. Cherkasova, O.V. (2005). *Gumanisticheskiye shkoly XX veka [Humanistic schools of the twentieth century]*. Samara: Izd-vo “Samarskiy universitet” [in Russian].

15. Yudin, E.G. (1995). *Sistemnyy podkhod i printsip deyatelnosti: Metodologicheskiye problemy sovremennoy nauki [Systematic approach and principle of activity: Methodological problems of modern science]*. Moskva: AO “Stoletiye” [in Russian].

УДК 001.895:378.147

Іван Коновальчук

доктор педагогічних наук, доцент

ORCID ID: 0000-0002-8233-9424

завідувач кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна
iikonovalhuk7785@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовано можливості використання евристичних ресурсів та інструментарію міждисциплінарного, системного, синергетичного, діяльнісного, суб’єктного, технологічного, проектного підходів у підготовці магістрів дошкільної освіти до організації інноваційної діяльності. Встановлено, що міждисциплінарність та системність сприяють синтезу знань і дозволяють встановити цілісний, взаємозалежний характер усіх складових досліджуваної підготовки. В контексті синергетичної методології акцентовано увагу на механізми активізації внутрішніх ресурсів особистості для зміни й саморозвитку власного інноваційного потенціалу. З позицій діяльнісного підходу інноваційну діяльність розглянуто як форму активності її суб’єктів, що спрямована на якісні зміни об’єкта діяльності, а також на зміни в особистісних і технологічних структурах самої діяльності. Суб’єктний підхід спрямований на виявлення особистісних професійно значимих характеристик готовності майбутніх вихователів-методистів до реалізації інновацій у закладах дошкільної освіти. Технологічний підхід орієнтований на розроблення технологій підготовки магістрів до інноваційної діяльності. Проектний підхід сприяє засвоєнню студентами методів аналізу, моделювання, конструювання інноваційної діяльності.